

Suomen Päihderiippuvaiset ry:n yhteiskuntasuhdevastaava Tarja Orren puheenvuoro ministeri Kiurun päihde- ja riippuvuusstrategiaa käsittelevässä pyöreässä pöydässä 12.3.2021

Potilasjärjestömme hoito-oppaan julkaisutilaisuudessa vuoden 2019 marraskuussa ministeri Kiuru pyysi minua kokoamaan nimilistan henkilöistä, jotka hän kutsuisi pyöreään pöytään keskustelemaan päihdepalvelujen vaikuttavuudesta. Siitä alkoi tapahtumaketju, jonka monista käännteistä voisi kirjoittaa vaikka kirjan. Siihen ei nyt valitettavasti ole aikaa, koska kyseinen tapahtumaketju on viemässä minua jo kovaa vauhtia kohti uusia seikkailuja. Haluan kuitenkin jakaa puheenvuoroni, jonka pidin pitkällisen väännön jälkeen ministerin lopulta koolle kutsumien kahden pyöreän pöydän viimeisellä tapaamisella eilen 12.3. 2021. Verkkovälitteiseen pöytään osallistui kolmisenkymmentä henkilöä: STM:n virkamiehiä, THL:n ja muita tutkijoita sekä järjestöjen ja palveluntuottajien edustajia. Matkan varrella pöydät olivat muuttuneet viimeisiksi kuulemisiksi vuoteen 2030 saakka tehtävistä linjauksista kansalliseksi päihde- ja riippuvuusstrategiaksi. Olin kommentoinut strategialuonnosta myös kirjallisesti. Puheenvuoroni pidin sen jälkeen, kun asian valmistelua johtava virkamies Elina Kotovirta oli kertonut STM:n johtopäätösten kuulemisiin olevan, että strategian painopisteet on oikein valittu.

"Arvoisa ministeri,

Kommentoitavana ollut päihde- ja riippuvuusstrategialuonnos on askel oikeaan suuntaan. On hyvin tärkeää, että mielenterveysstrategian osaksi hahmoteltuja päihde- ja riippuvuusasioita käsitellään vielä omassa erillisessä strategiassa. Paperissa korostetaan – aivan niin kuin kuuluukin – ihmisoikeuksien, perusoikeuksien ja yhdenvertaisuuden näkökulmia.

On tärkeää, että läheisten ja lasten huomioimista palveluissa painotetaan. Pelkkä tuki ei kuitenkaan aina riitä, vaan myös läheisten hoidon yhdenvertainen saavutettavuus on varmistettava. Juuri julkaistun kansallisen lapsistrategian yksi kolmesta päälinjauksesta on, että "Haavoittuvassa asemassa olevien lasten asema turvataan ja heidän tarpeensa tunnistetaan paremmin". Lapset, joiden perheissä sairastetaan, tai jotka itse sairastavat päihderiippuvuutta, kuuluvat tähän ryhmään. Tässä strategiassa tuleekin nostaa vahvasti esille myös alaikäisten nuorten oikeus saada riippuvuussairauteensa oikea-aikaista, tarpeenmukaista ja riittävää hoitoa, kuntoutusta, ja muita tukipalveluja. Vanhemman päihderiippuvuuden toipumis- ja perhekeskeinen hoitaminen on tehokasta lastensuojelua ja riippuvuuden ennaltaehkäisyä.

Nyt käsillä oleva strategialuonnos on kuitenkin riippuvuuksien näkökulmasta kentän ongelmien laajuuteen nähden kevyehkö. Sen viestin valossa, jota olen itse viimeisen kuuden vuoden aikana saanut niin päihderiippuvuudesta toipuneilta kuin apua vielä hakevilta, sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisilta, tutkijoilta jne., olen sitä mieltä, että tässä on nyt jäänyt kokonaan huomiotta keskeisimmät asiat, joista kentällä eniten puhutaan.

Ensiksi, tosiasiallinen riippuvuus ja päihdepalvelut näyttäytyvät luonnoksessa päälle liimatuilta. Sen sijaan, että puhuttaisiin palvelujen kokonaisvaltaisesta kehittämisestä, jossa on tilaa myös toipumiskeskeisyydelle, strategian tavoitteeksi mainitaan riskien, haittojen ja ongelmien, ehkäiseminen ja vähentäminen. Tämähän on kuin suoraan A-klinikkakonsernin säännöistä. Keiden toimijoiden ääni kuuluu päihde- ja riippuvuusasioidenkin päätöksenteossa, on luonnollisesti niiden tahojen ääni, joilla on automaattinen pääsy kaikkiin pöytiin. Se, että joku toimija on suuri, ei kerro mitään siitä, onko juuri sillä käytössään paras asiantuntijuus.

Toiseksi, päihderiippuvuutta sairastavien ja heidän läheistensä oikeudet eivät toteudu, mikäli palvelujen vaikuttavuutta ei järjestelmällisesti seurata ja arvioida. Palvelujen laatu ei ole yhtä kuin niiden vaikuttavuus. Luonnoksessa kyllä mainitaan, että Terveystieteiden- ja hyvinvoinnin laitos vastaa myös riippuvuuksiin liittyvästä seurannasta, tutkimuksesta ja kehittämistyöstä sekä tekee strategian seuraamiseksi arviointisuunnitelman ja kokoaa seurantaindikaattorit. Voisiko ministeri nyt kertoa meille, minkälaisella mandaatilla THL:lle annetaan kaikki nämä tehtävät, kun THL:n tutkijat hallinnoivat samaan aikaan tuplaroolein myös yhden yksityisen päihdepalveluntuottajan toimintaa?

Pahoittelut tästä, mutta hyvä ministeri, en itse kutsuisi laajaksi kuulemiseksi ohjaavia kyselylomakkeita ja muutaman päivän varoitusajalla pyydettyä osallistavaa kommentointia. Toivonkin, että tämä pöytä on laajemman keskustelun alku, eikä suinkaan keskeneräisen luonnoksen viimeinen leimasin. Ehdotan, että lähdetään siitä, että laitetaan nyt perusta kuntoon, ja aletaan toteuttaa hyvän hallinnon mukaisia käytäntöjä päihdepalvelujen ohjauksessa, kilpailutuksissa ja seurannassa. Ajankohta näiden asioiden kuntoon laittamiselle on erinomainen nyt, kun kansallisen korruptionvastaisen strategian linjauksetkin on juuri hyväksytty. Ja jotta kenenkään ei nyt tarvitse loukkaantua henkilökohtaisesti, pyydän teitä ottamaan selvää, mitä tarkoitetaan rakenteellisella korruptiolla, ja miksi siihen on niin tärkeää kiinnittää tässäkin asiassa huomiota.”

STM pyrkii julkaisemaan päihde- ja riippuvuusstrategian 6.4.2021

"Suotakoon minulle tyyneyttä hyväksyä asiat, joita en voi muuttaa, rohkeutta muuttaa, mitkä voin ja viisautta erottaa nämä toisistaan; että voisin elää päivän kerrallaan, iloita hetkestä kerrallaan ja hyväksyä vaikeudet tienä rauhaan."

Kiitollisena kaikille mukana kulkejoille ja tukijoille tässä uuvuttavassa, mutta valitettavasti ei niin yllättävässä prosessissa. Onneksi tänään on taas uusi päivä.

- Tarja Orre, yhteiskuntasuhdevastaava, potilasjärjestö Suomen Päihderiippuvaiset ry